

Portaler for deteksjon av radioaktivt materiale ved Storskog grensestasjon

I 2002 ble det satt i verk et arbeid for å bedre den norske terrorberedskapen. Dette arbeidet resulterte blant annet i installasjon av deteksjonsportaler for radioaktivt materiale ved Storskog grensestasjon, ved grensen til Russland. Portalene ble satt i drift tidlig i 2004. Statens strålevern har vært involvert i arbeidet med å sette opp portalene, og Strålevernets beredskapsenhet på Svanhovd gir faglig veiledning og assistanse på stedet ved behov.

Portalen for lastebiler ved Storskog grensestasjon (Foto: Statens strålevern).

Bakgrunnen for portalene

Forsøk på tyverier og smugling av spaltbart og annet radioaktivt materiale har vært høyst aktuelle problemstillinger i det internasjonale trusselbildet de siste årene. Strålevernet arbeider for å begrense muligheten for smugling av radioaktivt materiale, og har i den forbindelse hatt et nært samarbeid med forsvar, politi og tollvesen.

Etter 11. september 2001 startet et arbeid for å bedre den norske terrorberedskapen. I 2002 kom derfor Stortingsproposisjon 54 "Om tilleggsbevilgninger i 2002 knyttet til ressursbehovet innen det sivile beredskap og politiets (inkludert

Politiets sikkerhetstjenestes) beredskap". Som en oppfølging av denne, ble det startet et arbeid for å opprette deteksjonsportaler ved grenseovergangen til Russland.

Grensestasjonen på Storskog er den eneste direkte grenseovergangen mellom Norge og Russland, og samtidig den eneste norske grenseovergangen som fører ut av EU/EØS-området. Grensestasjonen, som ligger 7 km øst for Kirkenes, er bemannet av politiet, grensekommisariatet og tollvesenet.

Deteksjonssystemet

Forslaget om å bedre den norske grensekontrollen med hensyn på radioaktivt materiale ble behandlet i Stortinget i juni 2002, og tre millioner kroner ble bevilget til prosjektet. En valgte å bruke disse midlene til å opprette portaler for deteksjon av radioaktivt materiale på Storskog. Det ble besluttet å anskaffe tre portaler, én for hver av kjørefilene. De oppsatte portalene ved Storskog drives og eies av Toll- og avgiftsdirektoratet og overvåker all biltrafikk inn til landet over Storskog.

Deteksjonsportalene måler flere forskjellige typer stråling. Tollpersonalet kan til enhver tid lese av strålenivåer og -type på skjerm i kontrollrommet. Hvis strålenivåene overstiger en viss grense, vil systemet gi en alarm med lys- og lydsignal. Systemet angir også hvor i kjøretøyet strålingen kommer fra.

Overvåkningssystemet omfatter også et sett håndholdte instrumenter. Disse instrumentene brukes av tollpersonalet til å identifisere og verifisere eventuelle funn av radioaktivt materiale.

Deler av en detektorportal, med deteksjonsinstrumentene synlige (Foto: Statens strålevern).

Håndinstrument som brukes for å kontrollere funn av radioaktivt materiale (Foto: Statens strålevern).

Statens stråleverns rolle

Statens strålevern har bistått både politiet og tollvesenet i prosessen med å spesifisere krav, velge ut og sette opp portalene. Strålevernet har også stått for nødvendig opplæring av personell.

Strålevernet har en egen beredskapsenhet på Svanhovd, få mil fra Storskog grensestasjon. Beredskapsenheten bidrar blant annet med faglig rådgivning og kan rykke ut til grenseovergangen ved behov. Enheten varsles om alarmer ved deteksjonsportalene på grensestasjonen dersom disse overstiger varslingskriteriene. Svanhovdenheten holdes videre jevnlig oppdatert på falske alarmer, og kan koble seg elektronisk opp til systemet til enhver tid for å kunne vurdere og kommentere målingene.

Erfaringer med deteksjonssystemet

Siden deteksjonsportalene ble tatt i bruk har systemet gitt alarmer ved flere anledninger. Alarmene har imidlertid ikke vært forbundet med forsøk på smugling av radioaktivt materiale. De har skyldtes store variasjoner i bakgrunnsstrålingen eller frakt av materiale som har forhøyede stråleverdier, f.eks. reinsdyrkjøtt fra Russland som inneholder radioaktivt cesium fra tidligere nedfallshendelser.

Det er så langt ikke påvist noen reelle forsøk på smugling av radioaktivt materiale over Storskog grensestasjon.